

4. O porozumiewaniu się i nieporozumieniach

Skuteczne porozumiewanie się to podstawa stosunków międzyludzkich. Wymaga z jednej strony umiejętności przekazywania własnych poglądów czy uczuć, z drugiej – właściwego odbierania i interpretowania komunikatów wysyłanych przez innych. Uczniowie i uczennice podczas zajęć analizują przeszkody utrudniające skuteczne porozumiewanie się, doskonalą takie umiejętności, jak: nawiązywanie kontaktu, uważne słuchanie, zadawanie pytań, rozumienie i interpretowanie przekazów. Jednocześnie uczą się argumentować, uzasadniać i wyrażać własne stanowisko, poznają również zasady dobrej dyskusji. Próbują też wyjaśnić zasady skutecznej autoprezentacji – kształtowania swojego wizerunku.

Uwaga! Materiał częściowo poza podstawą programową. Decyzję o realizacji lekcji lub poszczególnych ćwiczeń zostawiamy nauczycielce lub nauczycielowi.

CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń/Uczennica:

- **częściowo poza podstawą:** przedstawia zasady komunikowania się; wyjaśnia zasady skutecznej autoprezentacji kształtowania swojego wizerunku.

PO ZAJĘCIACH UCZEŃ/UCZENNICA POTRAFI

- sformułować własną opinię w sprawach publicznych i poprzeć ją racjonalnymi argumentami;
- wymienić oraz stosować zasady dobrej dyskusji;
- wyjaśnić, co ułatwia porozumiewanie się;
- korzystać z zasad skutecznej autoprezentacji.

METODY PRACY

- rozmowa nauczająca
- miniwykład
- praca w parach
- praca w grupach
- miniscenka, obserwacja
- praca z tekstem

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- kawałki papieru, flamastry lub długopisy

JAK PRZEPROWADZIĆ ZAJĘCIA?

WPROWADZENIE

1. „Dlaczego ze sobą rozmawiamy?” (rozmowa w parach). Zaproponuj uczniom i uczennicom, by dobrali się w pary i zastanowili, w jakich sprawach tego dnia porozumiewali się z innymi (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 22). Gdy skończą, poproś o podanie konkretnych przykładów sytuacji, w których ludzie komunikują się ze sobą. Zachęć ich, by podawali przykłady usłyszane od kolegów lub koleżanek – w ten sposób ćwiczą umiejętność słuchania i streszczania wypowiedzi

innych. Przykłady zapisz na tablicy, porządkuj według bardziej ogólnych kategorii (np. ponieważ czegoś potrzebują, chcą przekazać opinię w jakiejś sprawie lub zachęcić innych do czegoś, pragną wyrazić swoje uczucia itp.).

2. „Kilka słów o porozumiewaniu się” (miniwykład). Wyjaśnij, w jaki sposób ludzie porozumiewają się między sobą. Można porozumiewać się nie tylko za pomocą słów, ale także gestów, mimiki, „mowy ciała”, czyli sposobu poruszania się, siedzenia itp., ujawniającej różne potrzeby i emocje. Niektóre z tych komunikatów są zamierzone, inne mogą być nieświadome czy nawet mimowolne.

ROZWINIĘCIE

3. „Jak ze sobą rozmawiamy?” (miniscenka, obserwacja). Poproś dwóch uczniów, aby na forum klasy porozmawiali ze sobą na jakiś interesujący wszystkich temat, na przykład „Czy nasza klasa jest zgrana?” (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 23). Pozostałym uczniom i uczennicom poleć, by obserwowali ich rozmowę, skupiając swoją uwagę nie na jej treści, ale sposobie jej prowadzenia. Warto pomóc uczniom, zadając im dodatkowe pytania: Czy rozmówcy pokazują, że słuchają siebie nawzajem? Czy pokazują, że są dla siebie życzliwi? Czy sobie nie przeszkadzają? Czy dopuszczają partnera do głosu? Czy na siebie patrzą? Czy zadają sobie pytania? itp. Po 5 minutach przerwij dyskusję i poproś uczniów o podzielenie się swoimi spostrzeżeniami.

4. „Każdy chce być słuchany...” (rozmowa nauczająca). Przypomnij, że umiejętność dobrego słuchania jest szczególnie ważna, gdy przeżyliśmy coś ważnego lub trudnego. Wtedy bez opowiedzenia tego komuś i odreagowania związanych z tym emocji jest trudno samemu myśleć, słuchać innych i czasami wprost porozumieć się (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 23).

Zwróć na koniec uwagę, że uważne słuchanie wiąże się także z pewną ogólnoludzką cechą, a mianowicie z odzwierciedlaniem zachowań rozmówcy. Rozmowa przebiega lepiej, kiedy upodobnimy się nieco w sposobie komunikowania do drugiej osoby – robimy to podświadomie. Takie „dostosowanie się” może być także elementem świadomych zabiegów i wówczas wiąże się z autoprezentacją.

5. „Jak mnie widzisz? Jak mnie słyszysz?” (praca własna, praca w parach i w grupie, rozmowa nauczająca). Poproś uczniów, aby w zeszycie rozwiązyli samodzielnie ćwiczenie z podręcznika na s. 24, a następnie w parach (najlepiej z bliskim kolegą lub bliską koleżanką) udzielili sobie informacji zwrotnej – niech wskażą na te mocne strony danej osoby (i ich prezentacji), na które sam zainteresowany nie zwrócił uwagi, wypełniając tabelę.

Jeśli masz czas, połącz uczniów w czteroosobowe grupy tak, aby nie trafiły do nich dwie osoby dotąd pracujące w parach. Czwórki (wykorzystując doświadczenie czterech par) przygotowują zestaw pytań, na które powinna sobie odpowiedzieć osoba, która chce zadbać o właściwą autoprezentację zanim np. pójdzie na spotkanie z drugą osobą lub zaprezentuje się w mediach społecznościowych.

W podsumowaniu pracy zwróć uwagę na specyfikę autoprezentacji w sieci. Pomimo europejskiego „prawa do bycia zapomnianym” (zob. <https://www.infor.pl/prawo/prawa-konsumenta/konsument-w-sieci/778359,Prawo-do-bycia-zapomnianym-w-praktyce.html>), nie możemy być pewni, czy to, co zdecydowaliśmy się pokazać „tylko zaufanym” osobom, nie stanie się własnością publiczną. Przypomnij użytkownikom Facebooka czy Instagrama, że „w odniesieniu do zdjęć czy postów, które są chronione przez prawo własności intelektualnej, **użytkownicy serwisu**

przyznają jego właścicielom niewyłączną, bezpłatną licencję, na korzystanie z umieszczonych przez użytkowników i objętych prawem własności intelektualnej treści”. (zob. <http://serwisy.gazetaprawna.pl/prawo-autorskie/artykuly/1054551,zdjecia-na-instagramie-i-facebooku-kto-ma-prawa-do-zdjec.html>).

Zeszyt
ćwiczeń
s. 18
ćwicz. 2

6. „Uważam, że...” (praca własna, praca w parach, praca z tekstem). Zwróć uwagę uczniów na możliwość rozwijania umiejętności formułowania i uzasadniania własnej opinii i zaproponuj im ćwiczenie. Poproś, aby każdy napisał w zeszycie, czy zgadza się lub nie z następującą opinią: „Agresywni uczniowie powinni być usuwani ze szkół” (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 27). Uczniowie powinni jasno opowiedzieć się po którejś ze stron: „Tak, zgadzam się”, „Nie, nie zgadzam się”, a następnie krótko uzasadnić swój wybór. Poproś, aby każdy dopisał na kartce najważniejszy argument, którego mogłyby użyć osoby o odmiennej opinii. Poleć uczniom, by odnaleźli w klasie kolegę lub koleżankę o przeciwstawnych poglądach, i przedstawili sobie nawzajem własne argumenty, a następnie, aby każdy z nich zapisał w formie spójnej wypowiedzi swoją opinię wraz z uzasadnieniem według schematu znajdującego się w podręczniku na s. 27. Następnie poproś kilku uczniów o przeczytanie swoich wypowiedzi, porównajcie używane w nich argumenty. Na zakończenie zachęć wszystkich, by przeczytali tekst „Mieć własne zdanie i umieć je wyrażać” (podręcznik, s. 26–27). Zapytaj, jakiego rodzaju argumenty można stosować, uzasadniając własne zdanie, oraz które z nich sami wykorzystali w poprzednim ćwiczeniu.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 18
ćwicz. 3

7. Dyskusja – zrób to sam (praca własna, praca domowa dla ochotników). Poleć uczniami uczennicom, by zapoznali się z zasadami skutecznej komunikacji, zwracając szczególną uwagę na zasady dobrej dyskusji (powinni raz jeszcze przeczytać wskazówki „Jak dyskutować?” zamieszczone w podręczniku na s. 29, a także zajrzeć do „Miniporadnika młodego obywatela”, s. 311). Następnie poproś ich, by w domu obejrżeli w internecie lub innym medium kilka dyskusji z udziałem polityków i publicystów oraz zapisali w punktach najważniejsze informacje. Powinni zwrócić uwagę na następujące kwestie: Czy dyskutanci przestrzegają podstawowych zasad dyskusji? Z czym ma największe problemy prowadzący dyskusję? Jakich reguł najtrudniej przestrzegać uczestnikom dyskusji? (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 29). Poproś, by zachowali swoje notatki – wykorzystacie je przy najbliższej dyskusji podczas zajęć KOSS.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 19
ćwicz. 4

ZAKOŃCZENIE

8. „Powtórka «moim zdaniem»” (praca w parach). Poproś uczniów i uczennice, aby w parach odpowiedzieli na pytanie: Co ułatwia porozumiewanie się? (odpowiedzi powinny być bardzo konkretne i jak najbardziej szczegółowe). Uczniowie i uczennice w parach na przemian mówią, co wiedzą na zadany przez nauczyciela temat (np. pierwszy uczeń: „Moim zdaniem patrzenie na rozmówcę ułatwia porozumiewanie się”, a drugi – „Moim zdaniem jasne formułowanie własnej opinii ułatwia porozumiewanie się”). Poproś uczniów, by postarali się znaleźć (każdy po trzy) takie sformułowania.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 19
ćwicz. 5

ĆWICZENIA DODATKOWE

– **KOSS online.** Tych z uczniów i uczennic, którzy chcieliby popracować nad rozwijaniem u siebie innych umiejętności związane ze sztuką słuchania oraz wyrażania własnego zdania, odeślij do ćwiczeń w serwisie internetowym KOSS online:

„Jak dobrze słuchać?” i „Uczymy się odmawiać”. Pozostałych zachęć do zapoznania się z materiałami dotyczącymi sztuki przemawiania oraz tekstami słynnych przemówień zamieszczonych w KOSS online – tak zdobytą wiedzę i umiejętności będą mieli okazję niejedną raz wykorzystać w życiu szkolnym.